

* * * * *

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ УСПІШНИХ ПРАКТИК ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

Цитування:

Литвинюк, Г. І. (2026). Тернопіль – місто, що навчається: політики і практики освіти дорослих. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 1(29), 197–201.

Литвинюк Галина Іванівна, доктор філософії, директор Тернопільського комунального методичного центру науково-освітніх інновацій та моніторингу

Lytvyniuk Halyna, PhD, Director of the Ternopil Communal Methodical Center for Scientific and Educational Innovations and Monitoring

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5560-4483>

E-mail: lutvunyk_h@ukr.net

ТЕРНОПІЛЬ – МІСТО, ЩО НАВЧАЄТЬСЯ: ПОЛІТИКИ І ПРАКТИКИ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

Анотація. Автором проаналізовано політики і практики освіти дорослих у міській громаді на прикладі Тернополя як кейсу міста – члена Глобальної мережі міст ЮНЕСКО, що навчаються. Обґрунтовано, що Тернопіль, здобувши статус «Столиці навчання і освіти дорослих», репрезентує інноваційну модель інтеграції освіти в економічний, соціальний і культурний розвиток громади. Акцентовано увагу на Стратегії навчання впродовж життя Тернопільської міської територіальної громади на 2026–2029 роки, що надає системності освітнім ініціативам, упорядковує міжсекторальні зусилля, створює нормативне підґрунтя для масштабування успішних практик в інших громадах. Висвітлено концепт крос-секторальної освітньої екосистеми, яка забезпечує ефективну взаємодію органів місцевого самоврядування, бізнесу, громадянського суспільства, що дозволяє трансформувати навчання з окремої послуги в стратегічний ресурс відновлення та сталого розвитку. Виокремлено три ключові компоненти успіху означеної моделі: цифровізація як запорука доступності освітніх послуг (зокрема через сервіс «е-Тернопіль»), людиноцентричні практики підтримки вразливих груп, ефективна міжсекторальна синергія між різними категоріями молоді й дорослих, бізнесом, владою. Окрему увагу приділено висвітленню архітектурі міжсекторальної взаємодії (соціальна політика, культура, молодіжна політика, охорона здоров'я, ринок праці, спорт), а також ролі освіти дорослих у процесах реабілітації й психологічної підтримки в умовах війни. Доведено, що сформована міжсекторальна екосистема функціонує як стратегічний інструмент адаптації до сучасних викликів, сприяючи конкурентоспроможності, соціальній згуртованості, психологічній стійкості мешканців. Результати дослідження підкреслюють, що інвестиції в освіту дорослих становлять стратегічну інвестицію в людський потенціал громади й держави загалом, а описаний кейс Тернополя може слугувати орієнтиром для інших громад, що прагнуть підвищити стійкість і соціальну згуртованість у період війни і післявоєнного відновлення.

Ключові слова: освіта дорослих; неформальна освіта дорослих; крос-секторальна освітня екосистема; Глобальна мережа міст ЮНЕСКО, що навчаються.

Публікація розміщена на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 International (CCBY4.0), що дозволяє вільне використання з обов'язковим зазначенням авторства та джерела.

TERNOPIL – A LEARNING CITY: ADULT LEARNING POLICIES AND PRACTICES

Abstract. *The author analyses adult learning policies and practices within the local community, using Ternopil as a case study of a member city of the UNESCO Global Network of Learning Cities. It is argued that, having acquired the status of the «Capital of Learning and Adult Education», Ternopil represents an innovative model of integrating education into the economic, social, and cultural development of the community. Particular attention is paid to the Lifelong Learning Strategy of the Ternopil Urban Territorial Community for 2026–2029, which provides a systematic framework for educational initiatives, coordinates cross-sectoral efforts, and establishes a regulatory basis for scaling successful practices to other communities. The paper highlights the concept of a cross-sectoral educational ecosystem that ensures effective cooperation among local authorities, businesses, and civil society organisations, thereby transforming learning from a standalone service into a strategic resource for recovery and sustainable development. Three key components underpinning the success of this model are identified: digitalisation as a guarantee of accessibility to educational services (particularly through the «e-Ternopil» digital platform), human-centred practices aimed at supporting vulnerable groups, and effective cross-sectoral synergy among diverse groups of youth and adults, businesses, and public authorities. Special attention is devoted to the architecture of cross-sectoral cooperation across such domains as social policy, culture, youth policy, healthcare, the labour market, and sport, as well as to the role of adult learning in rehabilitation and psychological support during wartime. The study demonstrates that the established cross-sectoral ecosystem functions as a strategic instrument for adapting to contemporary challenges, fostering competitiveness, social cohesion, and the psychological resilience of residents. The findings emphasise that investment in adult learning constitutes a strategic investment in the human capital of both the community and the state as a whole. Furthermore, the Ternopil case may serve as a valuable reference point for other communities seeking to enhance resilience and social cohesion during wartime and in the post-war recovery period.*

Key words: *adult learning; non-formal adult education; cross-sectoral educational ecosystem; UNESCO Global Network of Learning Cities.*

Сучасна трансформація соціоекономічного простору в умовах глобальних і воєнних викликів актуалізує модернізацію парадигми навчання впродовж життя як стратегічного інструменту інституційного розвитку й забезпечення стійкості територіальних громад. Тернопіль як активний член Глобальної мережі міст ЮНЕСКО, що навчаються (UNESCO Global Network of Learning Cities) (з 2024 р.), отримавши статус «Столиці навчання та освіти дорослих» (2025 р.), реалізує інноваційну модель інтеграції освітніх процесів у соціально-економічне й культурне життя громади. Такий підхід перетворює навчання з вузькопрофільної послуги на дієвий інструмент економічного відродження, соціального захисту, психологічної адаптації населення. Важливо, що у 2025 р. затверджено Стратегію навчання впродовж життя Тернопільської міської територіальної громади на 2026–2029 роки, що надає системності освітнім ініціативам, упорядковує міжсекторальні зусилля, створює нормативне підґрунтя для масштабування успішних практик в інших громадах. Стратегія має на меті підтримувати й мотивувати мешканців громади в навчанні впродовж життя, яке задовольнятиме змінні потреби й формуватиме навички, необхідні для професійного успіху та життєвого благополуччя. Таким чином, освіта трансформується у наскрізну крос-функціональну систему, спрямовану на розвиток людського капіталу громади.

Досвід Тернополя – міста, що навчається, підтверджує, що інвестиції в освіту дорослих є ключовим чинником сталого розвитку. Передусім йдеться про три фундаментальні складники успіху: цифровізацію як запоруку доступності (зокрема, через міський сервіс «е-Тернопіль»), людиноцентричність (реалізовану в межах просторів підтримки «Слово» та «Ти як?») і синергію між молоддю, бізнесом та владою, що створює сталу освітню екосистему. Це повноцінна освітня екосистема, що охоплює різні вікові й соціальні групи та функціонує як каталізатор розвитку міста. Інвестиції у людський капітал, реалізовані через широкий спектр цільових програм, безпосередньо підвищують конкурентоспроможність громади, зміцнюють її адаптивність.

Особливо важливого значення набуває архітектура міжсекторальної взаємодії, що забезпечує координацію освітньої політики на основі співпраці з управліннями соціального захисту, культури, молодіжної політики, цифровізації та спорту, створюючи цілісну систему політик і практик для сталого розвитку громади. Охарактеризуємо її більш детально.

Соціальна політика та інклюзивні андрагогічні практики

У межах муніципальної соціальної політики безперервне навчання дорослих є важливим інструментом мінімізації ризиків соціальної ексклюзії. Андрагогічний супровід передусім орієнтований на соціально вразливі категорії населення: ветеранів війни, внутрішньо переміщених осіб, громадян старшого («третього») віку, зареєстрованих безробітних. Зреалізовані програми не обмежуються подоланням цифрових і функціональних нерівностей; вони також сприяють посиленню адаптивних компетентностей громадян. Освітні ініціативи в цьому секторі вирішують завдання соціокультурної ресоціалізації, психологічної адаптації до мінливих життєвих контекстів, інтенсифікації процесів соціальної інклюзії через реалізацію індивідуальних освітніх траєкторій.

Сфера культури як простір неформальної освіти дорослих

Сучасна модернізація інституцій культури в Тернополі базується на їх функціональному переосмисленні, перетворенні на відкриті простори неформальної освіти. Муніципальні бібліотеки, культурно-дозвіллеві центри, арт-платформи трансформуються зі сховищ культурних артефактів на хаби інтерактивної взаємодії й безперервного навчання. Організація науково-популярних подій, проведення практико-орієнтованих майстер-класів тощо сприяє розвитку критичного мислення, креативності, стимулює громадянську суб'єктність дорослого населення, створюючи у місті умови для продуктивного неформального та інформального навчання.

Молодіжна політика: інтергенераційне навчання та лідерство

У секторі молодіжної політики міжсекторальна взаємодія реалізується через розбудову моделей інтергенераційного (міжпоколінного) навчання й наставництва. Освітній простір громади структурується таким чином, щоб забезпечити синергію між ініціативами молодіжних лідерів і життєвим, професійним досвідом населення старшого віку. Це дозволяє одночасно вирішувати завдання трансферу практико-орієнтованих знань, розвитку управлінських і лідерських навичок у молоді, а також підтримання високого рівня соціальної та інтелектуальної активності дорослих, що є важливим для збереження соціальної згуртованості в громаді.

Цифрова трансформація та мінімізація цифрового розриву

Ефективність муніципальних освітніх програм у сфері цифрової грамотності безпосередньо корелює з рівнем інституційної взаємодії з управліннями цифровізації та надання адміністративних послуг. Освітній процес у цьому напрямі фокусується на формуванні цифрових компетентностей, що дає змогу подолати явища цифрової

нерівності. Практична складова навчання орієнтована на опанування мешканцями інструментів електронної демократії, сервісів електронного урядування, платформ надання онлайн-послуг, що безпосередньо підвищує рівень залученості громадян до цифрової екосистеми громади.

Психологічна підтримка й розвиток психологічної стійкості

У зв'язку з пролонгованим стресом, спричиненим військовими діями, муніципальна освіта дорослих посилює терапевтичний та адаптаційний вектори впливу. Освітні програми інтегрують психологічний компонент, спрямований на розвиток резильєнтності на особистісному та колективному рівнях. Тематичні семінари, тренінги з опанування навичок самопомогі, управління стресовими станами спрямовано на збереження ментального здоров'я, поширення знань про психогігієну, впровадження стратегій відновлення внутрішнього ресурсу людини.

Охорона здоров'я: реабілітація, реінтеграція

Міжсекторальна взаємодія з галуззю охорони здоров'я набуває стратегічного значення у контексті подолання наслідків війни, збереження людського потенціалу громади. Вона спрямована на підтримку фізичного та психологічного відновлення мешканців громади. Особлива увага приділяється реабілітації поранених військовослужбовців і постраждалих від війни цивільних осіб. Освітні програми поєднуються з реабілітаційними заходами, що уможлиблює розвиток нових професійних навичок під час відновлення, соціальну адаптацію та повернення до активного життя, розвиток психологічної стійкості тощо. Таким чином, навчання стає складовою процесу реабілітації та відновлення людського потенціалу громади.

Муніципальний ринок праці та взаємодія з Центром зайнятості

Співпраця з центром зайнятості дозволяє оперативно реагувати на зміни ринку праці, організовувати навчання відповідно до актуальних потреб. Спільно реалізуються програми перекваліфікації, підвищення кваліфікації, професійної орієнтації дорослих. Особлива увага приділяється ветеранам, внутрішньо переміщеним особам, людям, які втратили роботу або змінюють професію. Така взаємодія забезпечує не лише здобуття нових компетентностей, а й реальні можливості працевлаштування або самозайнятості після завершення навчання.

Співпраця з Управлінням спорту

Колаборація з Управлінням спорту розширює можливості навчання дорослих через розвиток культури здорового способу життя, активного довголіття. Спільно реалізуються освітні програми з фізичної активності, відновлення здоров'я, адаптивного спорту для ветеранів і людей з інвалідністю, а також тренінги з основ безпечної фізичної активності. Спортивна інфраструктура міста використовується як простір неформальної освіти – для проведення занять, воркшопів, інформаційних зустрічей щодо здоров'я, командної взаємодії, психологічної стійкості. Така взаємодія сприяє соціальній інтеграції, реабілітації, формуванню активної й здорової громади. Освітня складова у цій сфері спрямована на рефлексивне ставлення дорослих до власного здоров'я як капіталу особистості.

Тернопіль у статусі «Столиця навчання та освіти дорослих» сьогодні й на перспективу пропонує широкі можливості для кожного мешканця міста. Береться до уваги те, що: навчання, освіта – частина економічної стратегії, інструмент соціальної підтримки; знання – ресурс відновлення в умовах війни; людина – головна цінність розвитку громади. У місті реалізується широкий спектр програм, спрямованих на особистісний і професійний розвиток різних категорій молоді та дорослих. Диверсифікована матриця курсів охоплює інноваційні програми з використання

штучного інтелекту й нейромереж у професійній діяльності, розвиток м'яких навичок, психоемоційну підтримку (ініціатива «Ти як?»), мовну інтеграцію внутрішньо переміщених осіб (розмовний клуб «Слово»), а також ініціативи з розвитку фінансової грамотності й підприємливості, правової компетентності тощо. Невіддільним складником освітньої екосистеми міста є програми з активного довголіття та подолання соціальної ізоляції, зреалізовані Університетом третього віку. Важливого значення набули також освітні заходи у рамках проєкту «Навчання освітніх лідерів». Ці ініціативи, зреалізовані у форматі навчальних інтенсивів з менторським супроводом, спрямовані на формування висококомпетентного управлінського резерву через послідовні рівні розвитку («Я – Лідер», «Я – Практик», «Я – Стратег») із застосуванням менеджменту за методологією Адизеса та захистом індивідуальних управлінських моделей у форматі стажування.

У реалізації, масштабуванні описаних та інших ініціатив значну роль відіграло багатоаспектне партнерство міжнародних, національних і місцевих інституцій, громадських організацій, бізнесу, органів місцевого самоврядування. Визнаючи важливість багатоканального фінансування освіти дорослих, міжнародної донорської допомоги, відзначимо фінансову й методичну підтримку освіти дорослих, здійснену DVV International в Україні. Упровадженню андрагогічних ініціатив в освітню практику сприяла й ГС «Українська асоціація освіти дорослих», а також експертна підтримка науковців Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Партнерство, мережева взаємодія сприяло посиленню інституційної спроможності громади, підвищенню якості реалізації проєктів, забезпеченню умов для масштабування успішних практик на регіональному й національному рівнях.

Створена освітня екосистема у місті Тернопіль доводить, що українські громади володіють унікальним емпіричним досвідом забезпечення безперервності освіти в умовах війни, який може суттєво збагатити міжнародний андрагогічний дискурс, теорію і практику розвитку освіти дорослих в умовах війни і післявоєнного відновлення.

Деталізований кейс Тернополя – міста, що навчається, опубліковано у науковому репозиторії Zenodo з відкритим доступом:

Литвинюк, Г. І. (2026). Що означає жити в «Столиці навчання і освіти дорослих» (на прикладі Тернополя). Б. м., б. в., 1–13. <https://doi.org/10.5281/zenodo.20433573>